

RAIN-symposium 'Instructie in begrijpend lezen'

1 januari 1990

Auteur: Marion Keiren

Volume: 21

Nummer: 6

Pagina's: 223-229

Documenten

- [moer_jrg21_060.pdf](#)

ders de reacties van de onderwijsgevende maar verslag ook van andere nederlandse taaligen op mondeling en schriftelijk taalgebruik geeft de leerder inzicht in de juistheid van beslissingen op het gebied van woorden zinnen uitingen ook het marion keiren leren van een tweede taal is een vorm van voortdurend experimenteren en reflecteren rai n symposium experimenteren met klanken betekenissen grammaticale structuren en met de manier i nstructie in waarop dingen gezegd moeten worden in allerlei situaties begrijpend lezen een tweede taal wordt sneller geleerd naar mate de leerder bewuster bezig is met zijn eigen taalverwervingsproces en naarmate de onderwijsgevende beschikt over vaardigheden om dit de eerste grote actie van de jonge vereniging ingewikkelde proces goed te begeleiden als ra in reading association in the netherlands beide het nt2 onderwijs en verwervingspro was de organisatie van een symposium op ces op deze wijze benaderen is succes enigszins 27 juni in duivendrecht waarvan het thema verzekerd met dit boek lever ik een bijdrage was instructie in begrijpend lezen voor dit aan de ontwikkeling van de vaardigheid van thema was gekozen omdat er de laatste tijd meer zowel de onderwijsgevende als de leerder te onderzoek naar begrijpend lezen wordt gedaan reflecteren op taal waarvan de resultaten gevolgen kunnen hebben voor de onderwijspraktijk onderwijs van be grijpend lezen in de zin van instructie gevel vindt nog nauwelijks plaats zo stelde inleider p reitsma diverse sprekers waren gekomen om het the ma vanuit verschillende invalshoeken te benaderen voor het voetlicht traden j van geenen van het katholiek pedagogisch centrum a walraven van het paedologisch instituut amsterdam a g bus en h hacquebord van de rijksuniversiteit groningen l verhoeven van de katholieke universiteit brabant en c aar noutse van de katholieke universiteit nijmegen als speciale gast was de gezaghebbende Amerikaanse onderzoeker david pearson uit genodigd helaas bleek hij uiteindelijk niet te kunnen komen een plaatsvervangster vond de organisatie in d dumonnier schellart zij werkt als cognitief onderwijspsycholoog in houston en is redactielid van the reading re search quarterly recente ontwikkelingen schellar t noemde in h aar l ezing enkel e recente ontwikkelingen in het onder-

zoek naar begrijpende lezen in de verschillende staten eerst schetste zij elementen van de context waarin het lezen plaatsvindt van de lezer taak en teksten naar insurrectionele setting sociale en historisch 1990 6 moer 223 culturele achtergrond zij wilde stilstaan bij de den meer uit de tekst die gaat over datgene leerling bij het onderwijs en ten slotte bij de waarmee ze zelf vertrouwd zijn relatie tussen die twee zij begon met het eerste lezers gebruiken tijdens het lezen van teksten over onbekende zaken andere strategieën dan bij het leesproces zijn een viertal componenten bij het lezen over bekende dingen heb je wel te onderscheiden die elkaar beïnvloeden de verschillende voorkennis dan neem je vaker afstand tot leerling de leeractiviteiten de materialen en de de tekst accent op intrarelaties heb je veel taak van de leerling ken merken wordt vooral voorkennis dan gebruik je meer binnentekende rol van voorkeuren nis onderzocht ter verduistuele strategieën accent op interrelaties delijking van wat je onder voorkeuren nis allemaal kunt verstaan presenteerde schellart het onder de rol die de motivatie van de leerling speelt bij derstaande schema het begrijpende lezen is lang over het hoofd gegaan tot nu toe is aangekomen dat het activeren van zien langzamerhand raakt er wat meer over voorkennis is op het inhoudelijke vlak het begrijpende schellart noemde een onderzoek van pend lezen bevordert recent onderzoek duidt dat wax lezers die een leerdoel voor de langere erop dat dit niet altijd hoeft te gelden mensen termijn nastreven zijn beter bestand tegen faal lezen soms juist minder goed als je ze herinnert ervaringen en houden langer vol dan lezers die aan wat ze al over het onderwerp weten lijkt de alleen voor het moment hun taak willen volconclusie te zijn van een onderzoek waarbij brengen behalve de taak zelf is dus de houding kinderen een tekst over slangen kregen voorgevan het kind tegenover de taak erg belangrijk legde dan kan cognitieve dissonantie optreden je bent geneigd dat wat strijdig is met wat je al naar activiteiten tijdens het onderwijs proces weet of vindt niet te onthouden wordt onderzoek gedaan door r anderson p ritchard onderzocht de rol van de culturele goede lezers blijven langer met hun aandacht achtergrond bij het lezen hij legde een aantal bij de tekst dan zwakke lezers als de leesinamerikanen twee teksten in het engels voor spanning na vijftien seconden nog geen succes een over een Amerikaanse begrafenis en een heeft op geleverd met andere woorden als de over een palauaanse begrafenis palau is een tekst te moeilijk is dan gaat de aandacht snel eilandengroep oostelijk van de filippijnen een verloren aantal palauanen kreeg dezelfde teksten maar tussen goede en zwakke lezers is er geen verband in hun eigen taal resultaat lezers onthoudt schil in toepassing van strategieën als zijge conceptuele kennis inhoudelijke kennis discourse kennis domeinkennis tekststructuur kennis discipline woord syntactische kennis kennis kennis 11 1 retorische kennis figurischellarts schema van soorten voorkennis 22 4 moer 1990 6 makkelijke teksten krijgen voorgelegd als de deren moeten zien dat een schrijver een bedoe teksten te moeilijk zijn treedt er wel verschil heeft dat deze via de tekst een dialoog wil op de goede lezers blijven systematisch strategieën aangaan met de lezer om dit besef bij te brengen toepassen terwijl de zwakke lezers dat gen is het goed om kinderen van tijd tot tijd in niet meer doen waarschijnlijk komt dat door een schrijversrol te plaatsen dat goede lezers meer succeser-

varingen hebben ten derde spelen bij begrijpend lezen bepaal dan zwakke lezers de kennisoperaties een rol zoals classificeren en de vraag hoe je leerlingen leesstrategieën het verklaren van verschijnselen kunt onderwijzen zodanig dat ze in staat zijn deze strategieën zelfstandig toe te passen op au voor he t onder wij ze n va n begr ijp end leze n zie t thentieke teksten blijft een moeilijke niemand van geenen veel in de methode van probleem weet eigenlijk goed hoe het nu moet gericht onderwijs of guided discovery waarin i nstruc t ie en d enk en aan elk aar zij n g ekoppeld toe n schella rt bij h et onderwijs en de kenmer d e leerkrach t h eeft t ij d nodig om aan deze wij ken daarvan was aangekomen was haa r spreek ze van doceren te wenn en zo moe t je bij voo r tijd verstreken beeld voldoende denkpauses inlassen bij vra gen je p rob eert de k inderen zelf re g isseur te lezen als denken en leerkrachtgedra g l aten word e n van hun eigen leren leze n v ia een videofr agmen t werd duide l ij k h oe zo n over die twee zaken tijdens de instructie in be i nstructie via d e gui d ed discovery meth o de grijpend lezen handelde de lezing van van gee erui t kan zien nen uit ond erzoek van aarnoutse c s zie ver derop in dit verslag bl ijkt dat leerkrachten nau computergestuurde cloze training welijk s ins tr uctie geven in begrij pend lezen volgens van geenen komt dat doo rd at l eer welraven onderzoek t he t e ffect van co mp u ter krachten het l ezen te veel als een tech nisc he de gestuurde cloze training waarbij de lezer co deervaardig heid b esc houwen vaak word t woord e n moet invullen die zijn wegge late n i n onvol doende beseft dat lezen en den ken n auw de tek st o p het beg rijpen d lezen van zwa kke e n met el kaar samenhangen de traditione le op zeer zwakke lezers in het speciaal onderwijs vatti ng d a t begrijpend lezen slechts een kwestie gebruikt werd het pr ogramma gatenteksten is van taa l verwerking heeft tot gevolg gehad da t dit we rd gevuld met teksten waarin se mantisch in methoden voornamelijk word t uitgegaan van bela ngrijke woor d en waren wegge late n d e ex h et vraag antwoordmodel bij ee n b epaalde p er imentele groep kreeg ach t ma al l es aan de tekst worden vragen gestel d he t antwoord is computer onder lei ding van d e proefl ei der de goed of fout v ia d e dri ll and p rac tice metho controlegroep kreeg geen i nstructie maar wel de moeten d e ki nderen zo leren begrij pend te le dezelfde teksten voorgelegd d e les aan de ze n de hulp die de leerkrach t de k ind eren b ied t comput e r was individueel de proeflei de r l as bestaat veelal uit verwijzingen naar de tekst eerst de i ns tructie voor en h ielp dan h et kind door het programm a heen b e halve op de taal verwerking stoelt b egrijpend lezen echter ook sterk o p h et denken van d e le welraven hoo pte de zwa kke l ezers via d e com zer d e ontwikkeling van dat denk e n moet d e put ergestuu rde training tot een actievere lees leerkracht dan ook stimuler en een co mp onent houding en da armee t ot b etere l ees r esul taten te van dat denken is het vermogen tot beel dvoor bre nge n de ver schille n tu ssen de expe rim en ming het je een voorstelling ku nnen m ake n tel e groep en d e controlegroep zijn echter s ta van een verh aaltje is belangrijk bij b egrij pen d tis t isch niet sign ifica nt d e licht positieve lij n lezen al s leerkracht k un je jonge k inderen vra die aanwezig l ij kt kan oo k aan andere fac tor en gen stellen die d it voors telli ngsvermogen acti worden toegeschreven dan aan het feit dat het veren bij voorb eeld hoe zou het verhaal verder om computergestuurde cloze trai ning ging ku nnen gaan

een tweede component is het leren doorgronden van de communicatieve achtergrondkin 1990:6 moer 225 i weigeren ook na aandrang geen enkele res zij en zegingen weg za g ied ereen ging ponse iedereen heel vreemd naar margrietje kijken za la belen benoemen van objecten op plaatjes of niet zo niet zo naar margrietje kijken zei geven van commentaar hij is een monster onverstaanbaar doe je vleugeltjes maar om b volgen van de actie beschrijven van gebertenis maar dat is wel strak zei ze zei ze zei mar sen bij voorbeeld grietje h et i s wel warm ze durfde niet in het 0 nou lees jij mij eens uit dat boekje voor wat er hellepink ga zinken mama hou me f die boek deze boek vast zei ze dan ging ze ik wil liever dat o ja eind zei ze la at mij maar los ik durf wel k ijk fen kikkers met die vleugeltjes kan ik drijven ging mar o ja grietje zwemmen ma rgrietje d r uit dan gin f in de dierentuin ge n zeeten was toch wel leuk o wat 4a mengeling van mondelinge en geschreven taal so ms f is i n d e dierentuin ook into nati e of woordgebruik dat veel weg heeft 0 in d e die ren t uin j a van geschreven taal f weet niet dit b geschreven taal 0 nou ga maar es verder c letterlijke weergave delen van de tekst bijna f d i e w i l e t e n d i t o p e t e n l e t t e r l i j k g e r e p r o d u c e e r d c o m p l e x w o o r d g e o h l a n g e s t i l t e e n w a t g e b e u r d e e r t o e n b r u i k z e l f c o r r e c t i e b i j v o o r b e e l d f o p e t e n o p e e n d a g z e i w i e w i l v a d e r w i e w i l m e t 0 j a g i n g d i e m o p e t e n l a n g e s t i l t e l e e s m i j n a a r h e t s t r a n d i k k e z e i n i j n t j e z e n a m m a a r v e r d e r h a a r s c h e p m e e e n h a a r e m m e r v o o r a l s e r f h i j e e t o n v e r s t a a n b a a r o p s c h e l p e n z i j n s t a p m a a r i n d e k a r d a n w o r d j e 0 o h j a o o k n i e t g a u w m o e z e i v a d e r e n d a n g a a n w e f k i j k d i e h e b n i e t m e e r v l i e g e n v l u g v a d e r z e i i k z i e h e t s t r a n d a l k i j k m a a r 0 h e e f t i e l e r e n v l i e g e n d a a r r e c h t v o o r u i t z e s t o p p e n b i j e e n t e n t z e f h i j e e t d e v e r e n o p d i e k a n n i e t m e e r v l i e k l e e d t h a a r g a u w u i t p a p p a z e i b a h v a d e r g e n d i e v o g e l m o e s t w e l l a c h e n h i e r z i j n j e e m m e r e n j e 3 a d i a l o o g e e n v e r h a a l i n s t u k k e n e n b r o c k e n s c h e p z e m a a k t e e n h e e l g r o o t k a s t e e l e e n f o r t b m o n o l o o g e e n c o m p l e e t v e r h a a l m e t v e r h a l e n d e z a l e v e n k i j k e n o f d a t g r o o t g e n o e g i s d a n i n t o n a t i e b i j v o o r b e e l d g i n g z e m e t h a a r e m m e r e n h a a r s c h e p s c h e l p e n 0 l e e s m a a r e e n s u i t d a t b o e k v o o r z o e k e n z e z o c h t h e e l m o o i e s c h e l p e n t o e n g h o e h e e t z i j m o c h t z e m e t v a d e r i n z e e n i j n t j e s p u t t e r d e 0 m a r g r i e t j e h a a r v a d e r n a t h e t i s w e l j a m m e r m a a r n u g a a n g m a r g r i e t j e g i n g n a a r h e t z w e m b a d z e i m a w e v l u g n a a r h u i s z e i v a d e r i k b e n n o g n i e t m a w a k k e r w o r d e n g a j e m e e z e i z e i k h e b e c h t m o e m a a r o n d e r w e g v i e l e n h a a r o o g j e s g e e n z i n m a a r i k g a t o c h w e l g i n g e n z e m e t d e t o e a u t o z e i m a r g r i e t j e d i t i s j o u w v l e u g e l t j e s a a s p e c t u e e l l e z e n e n d i t z i j n i s j o u w d o e k e n d i t i s j o u w z w e m b w o o r d h e r k e n n i n g b a n d z w e m p a k g i n g e n z e i n d e a u t o e n c o n a f h a n k e l i j k l e z e n f i g u u r 2 g e d r a g s c a t e g o r i e e n i n l i e t v o o r l e e s m o d e l v a n b u s p e u t e r s e n k l e u t e r s e n b e g r i p p e n d l e z e n v a a r d i g h e i d v a n k i n d e r e n o p d a t g e b i e d o n t w i k k e l t z i j g i n g n a w a t k i n d e r e n o n t h o u d e n b u s s p r a k o v e r d e v o o r b e r e i d i n g v a n k l e u t e r s v a n v o o r l e e s s e s s i e s i n d e k l a s d a a r t o e v r o e g z i j o p h e t b e g r i p p e n d l e r e n l e z e n j o n g e k i n d e r e n k l e u t e r s o m v o o r t e l e z e d a t w i l z e g g e n h e t h e b b e n e r m o e i t e m e e o m b o e k e n t a a l t e b e g r i j v e r h a a l n a t e v e r t e l l e n u i t e e n b o e k d a t d e l e e r p e n z e m o e t e n l e r e n d e c o n t e x t t e r e c o n s t r u e k r a c h t i n d e v o o r a f g a a n d e w e e k e n i g e m a l e n r e n v i a v o o r l e z e n k u n n e n z e d a t l e r e n b u s h a d v o o r g e l e z e n o n d e r z o c h t h o e z i c h v i a v o o r l e z e n d e k e n n i s e n f i g u u r 21 a a t e e n i n d e l i n g i n v i j f

hoofd klas 226 moet 1990 6 zien volgens bus zie je een gedragsverandering aangeleerd via zo g en aamde stap gepland ring bij de kinderen die indicatief kan zijn voor die algoritmisch van opzet zijn de methode de conceptuele ontwikkeling naar het lezen lijkt effectief te zijn die ontwikkeling kan ongeveer volgen de hoofdstad van figuur 2 verlopen kinderen de aanvangsfase ontwikkelen een model van geschreven taal waardoor ze die geschreven taal beter leren veroveren ging in zijn lezing in op aspecten die begrijpen samenhangen met de instructie van begrijpende mate waarin het kind wordt voorgelezen lezen in de aanvangsfase voorspelt de mate van succes bij het leren lezen wordt aan instructie van begrijpende lezen daarnaast is de kwaliteit van het voorlezen in het algemeen slecht een paar procent van gehanteerde voorleesstijl van invloed in de totale leestijd besteed in de fase van het aan te leer voorleesstijlen lijken effectiever te zijn dan vankelijk lezen is dat nog erger namelijk nul monologisch voorlezen leerkrachten hanteren procent al dus verhoeven de interactieve voorleesstijl nog te weinig een tweede punt dat het aanvankelijk leren lezen niet bevordert is dat er slechte teksten strategische aanpak van tekstmateriaal worden gebruikt in methodes voor aanvankelijke lezen en teksten voor waarin verhaacquebord vertelde over haar onderzoek naar wijswoorden fout worden gebruikt incorrecte tekst begrip problemen van turkse en nederlandse taalgebruik wordt gebeslist voeg woorden landse leerlingen op i b o en m n v o worden weggelaten en waarin dialogen voor veel leerlingen kunnen na de basisschool nog komen waar bij onduidelijk is wie er precies aan niet echt goed begrijpend lezen met name het het woord is zelfstandig bestuderen van schoolboekteksten kinderen die leren lezen moeten vanuit het is problematisch haquebord constateerde dat concrete taalgebruik in het hier en nu taal leren zwakke lezers compenserende leesstrategieën hanteren in teksten waarbinnen naar personen toe passen verder merkte ze dat het schooltype handelingen tijd en plaats wordt verwezen via een rol speelt ontwikkel tekstbegrip zich bij talige labels daarbij moeten de kinderen de leerlingen op de mavo wel verder bij die van basis principes van tekstcohesie en tekstcoherentie het lbo is er sprake van stagnatie en zelfs van rentie leren doorzien met tekstcohesie bedoelt achteruitgang men samenhang qua vorm terwijl met de term turkse leerlingen bliken in tekstbegrip lager tekstcoherentie wordt verwezen naar inhoudelijke score dan nederlandse leerlingen de achlijke samenhang terstand van de leerlingen op het terrein van tekstbegrip is echter veel minder groot dan die verhoeven onderzocht hoe die vaardigheden op het terrein van de woordenschat waar de aspecten van dat aanvankelijk begrijpende leesstrategieën van nederlandse leerlingen meer bij zes tot achtjarige nederlandse en allochbottom up zijn passen de turkse leerlingen ter tone kinderen zich ontwikkelen op alle drie competentie leesstrategieën toe die relatief sterk aspecten blijkt ter vooruitgang in de ontwikkelde top down zijnsling te zijn maar blijkt ook de beheersing van de nederlandse kinderen groter te zijn dan die de leesstrategie van top down lezen biedt vol van de allochtone kinderen haquebord een goede aanpak voor een ten eerste werd gekeken hoe kinderen de remediale begrijpende leesdidactiek dit sluit rentie aanbrengen in de tekst een verhaaltje namelijk aan bij het leesgedrag waartoe

de werd gepresenteerd waarbij de volgorde van de zwakker e lezers toch al geneigd zijn maar bozinnen onjuist was de lezer moest hetziden beven dien versterkt het hun zelfvertrouwen en gezin hetziden slotzin aangeven tien m aan dat hebben deze leerlingen nodig den na de aanvang van het onderwijs in begrijpend dit uitgangspunt is de methode weet watje pend lezen blijken er problemen op te treden in leest gebaseerd kenmerkend voor de methode het aanbrenge n van coherentie teksten worden is dat er met authentieke teksten wordt gewerkt te moeilijk verhoeven adviseert dan ook om en dat een strategische manier van lezen wordt met korte teksten te werken 1990 6 moer 227 een tweede element is het omgaan met expliciete en impliciete tekstinformatie over expliciete leerlingciet en impliciete aanwezige informatie in een inhoudelijk taakgericht tekst werden vrag en gesteld aan de kinderen niet inhoudelijk taakgericht uit de antwoorden blijkt dat impliciete relaties niet taakgericht voor kinderen in het algemeen erg moeilijk zijn onderwijssetting ten derde werd onderzocht hoe verwijsrelaties instructie klassikaal in een tekst worden aangebracht verwijzingen instructie in groepje naar tijd en ruimte blijken voor aanvankelijke instructie individueel lezers minder moeilijk te zijn dan verwijzingen naar gebeurt enissen of handelingen leerkracht inhoudelijk vertaald naar de onderwijspraktijk gaf verhoe procedurele zaken ven vieradviezen om te komen tot een verbeterde taakgericht ring van de didactiek gebruik teksten met duidelijke plotsfiguur 3 degehanteerde observatiecategorien maak teksten met daarin een duidelijk verband tussen beeld en geschreven woord of instructie besteede n o i p rocent aan instructie aan in te actief lezen shared reading tie in een subgroep van de klassikale instructie maak een begin met directe instructie van lees die wordt gegeven 55 6 procent is slechts o i strategieen procent voor de instructie van leesvaardigheden directe instructie geconstateerd kan dus worden dat ondanks de vernieuwing van de basisschool het onderwijs aarnoutse schetste een beeld van hoe er in ne voorname klassikaal is verder blijkt dat syderland onderwijs in begrijpend lezen wordt tematische instructie in leesstrategieen ontgeven op de basisschool hij meldt de resulteert de vraag hoe tekstbegrip problemen taten van een observatieonderzoek bij 35 goede moeten worden aangepakt opgelost door leer 35 middelmatige en 35 zwakke lezers van de lingen komt in het onderwijs van begrijpend groepen 4 tot en met 8 en hun leerkrachten lezen weinig aan de orde het onderzoek vond plaats in 22 klassen over 22 leerkrachten verspreid over 18 scholen en de vraag is dan hoe het onderwijs in begrijp 3 geeft een overzicht van de gehanteerde pen d lezen kan worden verbeterd daarvoor is observatiecategorien volgens aarnoutse interventieonderzoek n o in procenten van de lestijd uitgedrukt is het dig er zijn wel een aantal interventiestudies standaardpatroon voor de verdeling van de beschikbare de meeste daarvan gebruiken de schikbare tijd als volgt principes van het model van de directe instructie kenmerkend voor directe instructie zijn leerlingen lezen i 10 een hoge interactie tussen leerkracht en leerling leerlingen krijgen klassikaal instructie 13 8 gen sterke taakgerichtheid stap voor stap leerlinge n maken verwerking 23 3 behandelings veel uitleg en voorbeeld en veel opdrachten s turing en feedback geleidelijk overname van opdracht en worden

kl assikaal be 11 5 verantwoordelijkheid door d e leerling zelf sp roken beoordeeld sturen en bewaken leerli nge n krij gen procedu rele 10 0 in een dieptep roject zi- jn door aarnou t se aanwij zin gen volge ns h et pri ncipe van de directe instructie lee r lin gen ond ernemen niet 30 4 zeven l essenseries ontwi kkeld e lk e reeks is ge taakgerichte activiteiten richt o p een b ep aald e leesvaa rd igheid of stra tegie zoal s het afl ei d en van d e hoofdgedachte van de tij d d ie aan instructie wordt besteed redeneren of samenvatten elke les in een wo rdt slechts o s procent aan ind iv id uele uitleg reek s bestaat ui t vier fasen intro ductie instruc 22 8 moer 1990 6 tic inoefening en verwerking men gebruikt versla g korte teksten de lessenseries zijn uitgetprobeerd in acht ba sisscholen het effect varieert naar lessenserie in het algemeen gaan alle leerlingen wel voor karin woets uit maar de zwakke lezers het meest aldus aar noutse symposium de geletterde de lesprogram- ma s staan los van elkaar ze vormen geen samenhangende methode aan de samen- leving ontwikkeling van dat laatste werkt aarnoutse op dit moment werkelijkheid of mythe xei n in de toekomst in h aar slo twoo rd mel dde bus dat rain in de b ovenstaande vraa g wa s o p 6 j uni van dit j a ar toekomst wat kleinschaliger b ijeenkomsten w il d e titel va n een symp osi u m georg anisee rd organiser en over wat minder bred e thema s door de faculteit der letteren van de katholieke suggesties daarvoor zij n welkom 6 universitei t braban t t e tilb urg zij s l oot hier mee aan bij de b el a ngs telling voor het thema noten gele tterdheid di e in i9 9o ee n nieuwe impuls kreeg doo rda t de unesco i99o tot h et j aar van over het them a van h et leren lezen en de pro de alfabe t ise ring uitriep blemen daaromheen zal in moer 199017 veel te tijde ns het symp osium kwamen drie the ma s vinden zijn d it themanummer over alfabetise paralle l aan de orde die volge ns het p ro gram ring verschij nt in nove mb er i99o maboekje bij h et symposium het ma atschap artike l te verschijnen in the reading resea rch pelijk b elang van gel etterdh ei d ond e r s trep en te quarte rly i99oliggi weten onderwijs en geletterdh ei d gele tt erd te zijner tijd zal er een verslagbundel van d it heid en mediagebruik en geletterd- heid in het symp osium verschijnen waarin alle literatuur sociale ver keer h iero nde r volg t een korte be verwijzingen zullen worden op ge nomen daar spreking van wat de sp reker s met betre kkin g to t om word en verwijzinge n in d it kor t e versl ag het eerste thema te vertellen hadd en verder achterwege gel aten van b us zal oo k een artik el ve r schijnen in functioneel geletterd moer iggo 7 zie voor een b espreking van het p roefschrift kees hammin k is als o nderzoeker en begelei van h acquebord d orian de h aan en el s schel der van alfabetiseringscur- sussen verbonden aan lekens taal tekst en schoolsucces in moer h et studie en ont- wikk elingscentrum voor 199oi3 p io2 io8 vo lwasse nen educatie sve hij g ing in zij n corresponde nti ead res van xnirr h ogesch ool verha al i n op de ont w ikkeli ng van e n d e ver midden nederland faculteit educatieve op warring rond de versc hillende definit ies van het leidingen t a v drs j h m w c l emens post begrip func- tionele geletterdh ei d want daa r bus 14007 35o8 ss utrech t gaa t het toch voor- namelijk over in de publik a ties met cijfe rs en voors pellingen b etreffende het leesvaardigheidspeil van de basisschoolleer li ngen en h e t nog veela l ve rb orgen analfabe tisme van vo lwassenen in ned erland zo ver l aat ach t procent van de l eerli ngen d e b as issch ool als functioneel analfab eet wesdorp e a 1985 hammi

nk is beroepshalve gericht op volwassenen en groeptoelichting waarnaar nauwelijks empirisch onderzoek is verricht de schattingen van het aantal volwassen functionele analfabeten in 1990 6 meer 229